

TÜRKİYE KREDİ
BANKASI A.Ş.

HER ZAMAN EMRİNİZDEDİR

T. C.
ZİRAAT
BANKASI

Vadeli, Vadesiz ta-
sarruf hesapları 1956
yılı ikramiye plânı
tutarı

2.000.000

Liradır

Bu Zengin plânda
Gayr'menkuller, dol-
gun para ikramiye-
leri, eşya, traktörler,
ziraat âletleri bulun-
maktadır.

FERAHLIK
ve **NEŞE**

220

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK
HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Aralık 1956

İÇİNDEKİLER:

MEVLÂNÂ	Nihad Sami HANARLI
KÜTAHYA VE AFYON'DA MÜZİK FOLKLORU	Halil B. YÖNETKEN
KANDIRA'DAN DERLENEN DEYİMLER (II)	Mazaffer UYGUNER
BİR ETİ EFSANESİ: SANDI	M. Mesut KOMAN
AY HAKKINDA İNANMALAR: ADANA'DA	Nihad BEDİ
KONYA'DA EVLİYA SAYIMI	Ord. Prof. Dr. A. Süheyl ÜNVER
TÜRKİSTAN'DA ZEYBEK KELİMESİ	Mahmud E. GAZİMİHÂL
SERİK'TEN MASALLAR: TULUM	Hüsnü YILDIZ
KONYA'DA MEVLÂNÂ İHTİFÂLİ YAPILIYOR	T. F. A.
BİZE GELEN KİTAPLAR	

Sayı: 89

Kuruş: 25

BAŞLI VE YAZI İŞLERİNİ İDARE EDEN SORUŞUL MÜDÜR: İHSAN HİNÇER

221

**APARTMAN
DAİRELERİ**

**ZENGİN PARA
İKRAMİYELERİ**

**YÜNLÜ-PAMUKLU
SATIŞLARIMIZDA
%10 TENZİLAT**

SÜMERBANK

Mevlânâ

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBULDA ÇIKAR, HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ MES'UL MÜDÜRÜ : İHSAN HİNÇER

No. 89

ARALIK 1956

YIL: 8 — CİLT: 4

MEVLÂNÂ

Yazan: Nihad Sami BANARLI

17 Aralık büyük Türk panteisti Mevlânâ Celâleddin Rumi'nin, geçici hayâta göz yumusunun yıldönümüdür.

30 Eylül 1207 de Horasan'ın Belh şehrinde doğan Mevlânâ, 17 aralık 1273 de Konya'da ölmüştü.

İnanışa göre Mevlânâ ve benzerlerinin ölümü, diğer fânilerin ölümüne benzemiyordu. Bu ölüm, bir hayat boyunca Tanrıya ulaşma yolunda çırpanan rûhun artık vücut kafesinde duramayacak hâle gelip, Tanrı diyârına kanatlanmasıydı. Bunun içindir ki Mevlânâ, dünyâdan ayrıldığı gecenin bir uçuş, bir miraç gibi karşılanmasını istemişti. Yani bunun içindir ki her yılın 17 aralığında Konya halkı ile yurt içinden hattâ yurt dışından Konya'ya gelen Mevlânâ hayranları, orada Mevlevî âyinlerini andırır bir ihtifâl yapmayı âdet edinmişlerdir. Bu ihtifâl, imâmî şi'ri ve felsefesiyle dünyâ ölçüsünde akisler uyandırmış bir Türk mütefekkirini anmak bakımından çok güzel ve mânâlıdır.

Mevlevî şiiri, başlangıçta meselâ Bektâşî şiiri kadar millî değildir; söze fârisî ile başlamıştır. Fakat Mevlevî mûsikisi, Mevlevî rakısı, hattâ Mevlevî mimârîsi, daha ilk anlardan itibaren ne kadar millî ne kadar Türktür. Esâsen dinî heyecanları şiirle, mûsikî ve rakısla bir arada yaşamak çok eski ve devamlı bir Türk an'anesidir. Savaşlarında, av eğlencelerinde hattâ günlük hayat ve macerâlarında mûsikisiz olamıyan Türkler, Ana-

dolu âyinlerine bu sanat ve heyecan geleneğini eski yurtlarından getirmişlerdi. Geniş halk kütlelerine Allaha varma yollarını duyurmak için, Mevlevî törenlerinin şiirle, hele mûsikî ve rakısla birleştirilmesi, İslâm dünyasında bir cesâret sayılıyordu. Mevlevî rûhu bu cesâreti, denilebilir ki Türkün târihi iman, heyecan ve sanat hayatından almıştır.

Mevlevî törenlerinde neyler üflenir, kuldümler dövülür, ilâhîler söylenir; ince, uzun sikkeleri ve zarif tennüleriyle servî fidanı gibi elifleşen vücutlar rakederdi. Bu âyin, Türk halkına daha birçok güzel şeyler yaratmak ilhâmını ve heyecânını vermiştir. Bunların başında bizzat Mevlânânın Konya'daki türbesi vardır. Bu türbenin Selçukî mimarlarından Bedreddin Tebrizî tarafından yapılan güzel kubbesi, mavî Konya semâlarına yükselen bir «millî çizgi»dir. Bu kümbet, eski Türk çadırının yeni Anadolu mimârîsine işlenmesinden doğmuştur. Mevlânâ'nın hayatında, ölümü yıllarında, hattâ daha sonraki asırlarda Türk mimârîsinde böyle yüze yüze millî çizgiler vardır. Bu çizgiler, zamanımızın güzel vatanımızı beton yığınları içinde bırakarak, kötü, yabancı ve mânevîyatsız inşaatı yanında ne kadar asil ve ne kadar mânâlı çizgilerdir.

Divân-ı Kebîr adlı büyük şiir kitabında vecidli bir aşk ve heyecan şairi olan Mevlânâ, Mesnevî adlı, altı ciltlik didaktik ese-

rinde daha ağırbaşlı bir mütefekkir, daha realist bir filozoftur, Mesnevi beyitleri dikkatle incelenirse, felsefe tarihinin ortaya koyduğu bir çok tefekkür sistemlerine bu eser, de vukufu temas edildiği hayretle görülür. Mesnevi, ekseriya hikâyelerle hattâ fabl tipi masallarla tertiplenmiştir. Şair, bir hikâyeye bitmeden ötekine, ondan bir başkasına atlayarak eserini, hayat gibi, iç içe vak'alar halinde yazmış, «Esâsen hikâyemiz ne zaman tamamlandı ki» diyerek, bu üslubu da ayrı bir hayat felsefesi hâline koymuştur. Bu vakalar o kadar fikirle, o kadar hikmetle kaynaştırılmıştır ki, okuyan masal veya hikâyeye değil, felsefe ve tefekkür okuduğunu ve bir büyük mürsid tarafından hakikate götürülüyor, duygunu hissederek.

Mesnevi'nin çok sayıdaki hikâyeleri bütün Şark dünyasından büyük bir dikkatle ve ibretle derlenmiştir. Bu hikâyelerden birinin Jacques Deval'in bir tiyatro eserine mevzu teşkil ettiğini biliyorum. Dilimize «Bu Akşam Semerkand'da» adıyla çevrilen bu eserin ilham aldığı hikâyeye şudur: Saf bir adam, bir sabah, çılgın ve perişan, Süleyman Peygamberin sarayına koşar.

«Azrail'i gördüm. Bana müthiş bir hiddetle baktı! Ey Süleyman! Rüzgâra emret! Beni tâ Hindistan'a uçursun. Azrail'den ancak bu sayede kurtulabilirim.»

Diye yalvarır. Süleyman, adamın dediğini yapar.

Ertesi gün bir münasebetle Azrail'i gören Süleyman, bu al kanatlı Tanrı meleğine sorar:

«Ey Tanrı Elçisi! O adama neden öyle hisimle baktın?»

Azrail der ki:

«Ben ona hisimle değil, hayretle baktım. Onu burada görünce şaşırđım. Çünkü Tanrı bana: Bugün git, onun canını Hindistan'da al!» demişti.

Dünya sahnelerine bir defa da, bu Akşam Semerkand'da adlı tiyatro eseriyle sunulan bu felsefe, şu gerçeğe dayanır: Bizim değiştiremeyeceğimiz şeyler vardır.

Mesnevi'nin diğer tanınmış bir hikâyesi «Nahivci İle Gemici» hikâyesidir: Bir nahiv (bilgi) âlimi bir gemiye binmişti. Gemiciye: «Sen hiç nahiv okudun mu?» dedi. «Hayır!» cevabını alınca kızdı, adamcağıza: «Ya, rı ömrün boşa gitti!» diye hiddetle çıkıştı. Az

sonra şiddetli bir fırtına çıktı. Bu sefer de gemici sordu: «Sen yüzme bilir misin?» Âlim, «Hayır!» deyince, gemici kabaran dalgalara hüzünle baktı, gemisinin batacağını anladığı için, âlime üzülerek seslendi: «Öyleyse senin bütün ömrün boşa gidecek.»

Çünkü Mevlâna, insanlarda nahiv bilgisi değil, mahiv bilgisi arardı. İlim, başkalarına gösteriş için değil, ancak gönüllü olabilmek için öğrenilmeliydi. Güzel olan, ilâhî olan bu son bilgi idi. Çünkü mahiv bilgisi, hakikatte, hakikat yolunda, Tanrı yolunda yok olma bilgisiydi. Bilgilerin en üstünüydü.

Bununla beraber Mevlâna, dilin hele aynı dili konuşmanın insanları birbirlerine nasıl yaklaştırdığını bildirdi: İnsanlar, söyleyerek, dil dökerek sevişirlerdi. Aynı dil konuşmak, bazan ona mûsikiden de üstün görünürdü: «Dildaşından ayrı düşen kimse, yüz türlü nağme de söylesen, yine dilsiz sayılır» derdi.

Aynı Mevlânâ, konuşulan dilin üstünde bir dil daha biliyordu ki bu dil, insanları birbirine bağlamakta ötekinden kuvvetliydi. Bütün yük panteist, buna «gönül dili» diyordu. «Gönül dilinden, sözsüz, işaretsiz, yazısız yüz binlerce tercüman zuhur eder, gönülleri birbirine yaklaştırır» diyordu.

Kendisi ise bu dillerin hepsine sahipti: Konuşulan dillere, mûsikî ve raks diline, gönül diline... Eşsiz şiirlerini, bu dillerin hepsini bir araya getirerek, onların birleşmesinden doğanengin bir âhenk içinde söylemişti. O kadar ki Mevlânâ, şiirlerini fârisî ile söylediği halde onu en çok Türkler anladı; bütün milletler ve bütün insanlık sevdi.

MEVLÂNÂ İHTİFALİ

Bu sene Konya'da yapılacak olan Mevlânâ İhtifâli hazırlıkları, Konya Belediye Reisi Nafiz Tahralı'nın başkanlığında bir aydanberi devam etmektedir. Bu seneki ihtifâl 4 gün, 4 gece devam edecektir.

İstanbul'dan olduğu gibi yurdun ve hattâ dünyanın dört bir köşesinden gelecek olan Mevlânâ âşıkları bu vesile ile Konya otellerinde şimdiden yer ayrılmaktadır.

Bir Eti Efsanesi: Sandı

Yazan: M. Mesut KOMAN

Toprağının her karış parçası bir efsane, ye sahip bulunan Bozkırlılardan dinlemiştim. Arazisinin darlığı, kuraklığı ve çoraklığı ile ün almış bulunan ilgenin bütün bu tabiat nankörlükleriyle alay eden (KARAVİRAN) gölü (1) muntakasında ve gölün doğu kıyısında eski, pek eski zamanlarda bir bey yaşamış. Emegini toprağın bereketi emrine vererek bol hububat elde edermiş. Yılın birinde Bozkır ve Konya için de felâketli denilen bir mahsul yılında kuraklık dolayısıyla he-men tamamen suyu çekilmiş bulunan Karaviran gölünün Suğla arazisinden bereketli bir mahsul kaldırmış.

Bütün uzak ve yakın köylerin ahlak kurusundan un ve yaban dikenlerinden saman tedariki için çırpındıkları bir sırada, bu Bey, anbarları üzerinde titrer olmuş.

Civardaki Ahırh nahiyesine adını veren ve birçok katırlara mâlik olan ahırın sahibi Arvana Beyi de herkes gibi daralmış, bu komşu Beye katırların sırtında altın göndererek biraz buğday ve saman tedarik etmek istemiş. Bey, Arvana Beyi tarafından gönderilen altınları, getiren hayvanların önüne koymuş, bu suretle ne yapmak istediğini hayret ve sabırsızlıkla bekleyen Arvana Beyi'nin adamlarına dönerek:

— Ata verdim yemedi, bu altınlar olsa olsa sizin karnınızı doyururlar, bizim işimize yaramaz, götürün bunları, bana gönderene...

Bu vaziyetten gazaba gelen Arvana Beyi altınlarına bakarak:

— Dost SANDI idim, demiş.

Her şeye rağmen emekle topraktan gayri hiçbir şeyin insana vefa etmeyeceğini ifade etmek istiyerek bundan böyle zamanımıza kadar (SANDI) ismini taşıyacak olan köyün beyinden, toprağını daimi surette suya gark etmek suretile intikam almak hevesine düşmüş. Kendi küçük beyliğinin sınırları içinde bulunan Karaviran Gölünde bir dil gibi uzanan, «Bölme Burnu» nun güneyi ile Katır Tepesi'nin doğu etekleri arasındaki dar boğaza, hâlâ bugün bile izlerine tesadüf edilen geniş seddi inşa suretile gölü bir büyük, üç küçük düden (2) den mahrum etmek ve yer altındaki mecalarını kaybeden suları gölün kıyısında ve eteğinde bulunan Sandı Beyi arazisine saldırtmak istemiş.

Bugün nereden ve nasıl getirildiğine hayret edilen büyük büyük kayaları sıra, sıra yerleştirmekle işe başlamış, fakat bu sırada genç yaşındaki oğlu ölmüş bunun üzerine Arvana Beyi:

«Oğlum öldü ham taş, Bense kaldım kır taş, Dünyada ölüm olduğunu bilseydim.

Taş üstüne koymazdım taş.»

Demiş. Hiç beklenilmeyen bu ölüm, intikam his ve hareketlerinin de boşluğunu Arvana Beyi'ne bu suretle idrak ettirmiş.

Yukarıya koyduğumuz efsaneyi senelerce önce o zamanlar Bozkır Kaymakamı bulunan Sayın Salâhaddin Görbil'den naklen dinlemiştik.

Hikâyede adı geçen (ARVANA BEYİ) fikrimizce Etiler devrinde bu havalide hükümet süren Arvana Kralıdır.

Yeni Eti Devletini kuran Subbijuliuma'nın devirlerinde kendisine sadakatsizlik eden tâbi devletlerden biri de bu Arvana idi.

Sandı Beyi de bir Eti Prensidir sanırım. Arvana, Karaviran Gölü'nün cenubunda bir köydür. Gölün suları çoğalınca, köyün önündeki tabii körfezde, bir yeraltı cereyanının mevcudiyeti hissolunur. Gölün suları burada yer altına girerek bu düdede kaybolur.

Göle Karaviran denilmesi sebebi de, civarındaki harabelerden kinaye olmalıdır (3).

Buralarda çok eski devirlerde belki de Arvana Kralığı zamanında yapılmış bir takım şehir ve kale harabeleri mevcuttur. Kalle, köyden takriben beş kilometre batıda Tr. nastepe üzerindedir. Tepenin civarında bugün ormanlar içinde kalmış mühim yıkıntılar görülür.

Köylülerin Arvana Beyinin yaptığını söyledikleri set mühim bir eserdir. Bir dağdan bir dağa uzanmış olması, Arvana Köyünün düdeni'ne doğru gölün sularını akıtmamak için yapılmış bir baraj hissini vermektedir.

Arvana kelimesine gelince: Şemseddin Sami merhuma göre Türkçede boz diş deve anlamındadır (4). Bu isimde Niğde ve Ürgüp'de de iki köy vardır.

Bu naklettığımız efsaneye adı verilen

Türk Halkbilgisi Derneği'nin Anketine Cevaplar :

AY HAKKINDA İNANMALAR — XII —

Adana'da

Yazan: Nihat BEDİ

Adanalı bir arkadaşım da ay hakkında şunları söylüyor: Ay genç bir kızdır ve güneşle evlenmiştir. Ay bedir halinde iken bir kadın telâkki olunur. Buna dair şu hikâye halk arasında yayılmıştır: Ay, güneşle evlenmiş, fakat güneş ayı aldatmış. Ay, bedri tam halinde, hayatının mesut hâtirasını kutulamak için beyazlar giyinerek süzgülün bir edâ ile dolaşır, bundan sonra da karalara bürünerek uğradığı ihanetin yasını tutar.

Kıbrıslı bir arkadaşım ay hakkında şunları anlatıyor: Halkın inancına göre ay, ihtiyar bir dededir. Üzerindeki lekeler, ağız, burun, göz ve kaşlarıdır. Birçok kimseler de ayın üzerindeki lekelerin, güneşle ay arasındaki bir kavga esnasında güneşin attığı çirkeflerden hâsıl olduğunu söylerler.

Bir kısım halka göre ay, on dört, on beş yaşında bir gençtir. Gezmek için baba-sından izin alıp gökyüzüne çıkınca kendisine aşık olan şeytanlar kralının kızı tarafından gönderilen bir sürücünün takibine uğrar. Bunun için gökyüzünde koşup kaçmağa çalışır.

Diğer bir inancıya göre de, ay bir inek-

Sandı veya Sındı isminin Kamer Mabudu'nun adı Sin eki ile, Karaviran Gölünün alt tarafındaki Cum'ra, isminin de Güneş Mabudu'nun adı olan Ra eki ile bir ilişkisi olsa gerektir. Yüzlerce senelerdenberi ağızdan ağıza söylene söylene bize kadar geldiği muhakkak olan bu efsane, Anadolu Arkeoloji faaliyeti ile tanınmış bulunan Alman Von der Oster'in folklor hareketimizi, aynı zamanda Anadolu Arkeolojisi ile de alakadar göstermesindeki hikmeti açıkça anlatır sanırım. Anadolu'da böyle yaşayan daha nice efsane, yer adı ve kelimeler mevcuttur. Bozkır'ın Habuller köyü de civardaki Habulla, Mut, Siliğe yolu üzerindeki Mağra kaşabası da Mara prensliklerinin isimlerini bugüne kadar yaşatmaktadır (5).

Civarındaki Eflâton Pınarı (MİTİSİHA) da, Fasılalar tepesinde mühim Eti eserleri bulunan Beyşehir Gölünün fazla suları kendisine açmış olduğu tabii bir yol ile Karaviran Gölüne akarmış, tabiatın açtığı bu yol Eti'ler devrinde işlenmiş. Bu tabii kanallın başlangı-

tir. Cadılar tarafından takip edilir ve nihayet yakalanarak sağılır. Cadılar ayı, gök yüzünde yakalayamazlar, onu Kafdağına kadar kovular ve orada sağmağa muvaffak olurlar. Sütü sağılan inek, kuvvetini kaybedip zavıflar. Aynı ilk doğduğu zaman ince ve ışıksız oluşunun sebebi budur. Bu halde iken ay bakanların, yere tükürmeden evvel herhangi bir kimsenin yüzüne bakmaları iyi değildir.

Ay, cadılar tarafından kovalanırken Kafdağına varmadan gökyüzünde yakalanırsa ışığını kaybeder, göze görünmez olur. İşte 'ay tutulması' budur. Ay tutulduğu sırada silâh atılması, tencere ve sahan kapağı çalınması, cadıları korkutmak içindir.

Aynı eskîşil yapılacak her iş için hayırlıdır. Herhangi bir şeye teşebbüs etmek isteyenlerin ayın eskimesini beklemeleri, işte bu hayır v uğurdan dolaydır. Bunun aksine ayın yenisi uğursuzdur. Aynı yenisinde yapılan işler güç olur, hattâ başarılmaz. Meselâ tavuğu kuluçkaya yatırmak için, mutlaka ayın eskimesini beklemelidir, beklenmezse yumurtalar cılk çıkar, yahut civcivler birkaç gün içinde ölürlür.

cina sonraları kemerleri bulunan taştan bir köprü yapılmıştır ki bugün görülen büyük varas buraya oturtulmuş ve kanallın yolları fenni şekilde genişlettiler mütteaddit tesisleri inşa edilmiştir.

(1) — Karaviran Gölü, Seydi Şehrinin alt tarafındadır. Bazı yıllar etrafındaki sular çekilerek darlaşır. Bazen de âdetâ kurur. O zaman Suğla denen bu rusubi ve müabit arazide bol mikdar ziraat yapılır. Suğla, sulak arazi anlamına gelmektedir.

(2) — Düden, girdap, suyun dönerek ortadan kaybolduğu yer demektir.

(3) — Karaviran, Karayıkıntı, Karaharabe mânasıdır.

(4) — Şemseddin Sami, Kamus-i Türkî C. 1. S. 31.

(5) — Ermenek civarındaki sekiz metreden uzun kerestelere Gemer adı verildiği gibi, Erzincan civarında da bir nevi hububat ölçüsünün de adı Sumarı'dır ki bu ölçülerin Gemerliler ve Sümerler ile bir münasebeti olmadığını iddia etmek mümkün müdür?..

Derleme Notları :

Kütahya ve Afyon'da

MÜZİK VE OYUN FOLKLORU

Yazan: Halil Bedi YÖNETKEN

1937 de başhyan resmî Maarif derleme-lerinden önce Maarif Vekâletinin illere yapmış olduğu bir tamime gelen cevaplardan Kütahya'ya ait olanında o zaman bu ilimizde kullanılan sazların şunlar olduğu kaydedilmişti: Saz, Bağlama, Bozuk, Cura, Kaval, Davul-Zurna, Tef, Deblek, Dümbelek, «Şeşber», Gırnata, Keman, 1938 de Kütahya'ya vardığımız zaman bir müddettenberi gerisinde bağlama ve davul-zurnanın yasak edilmiş olduğunu öğrendik, halkın sazını menetmek, d'İni konuşmasını menetmekten farksızdı, derhal o gün bizimle beraber tren-den inmiş olan yeni Valiyi ziyaret ederek bu memnuiyetin kaldırılmasını rica ettik, ricamız yerine getirildi, bütün halk bundan sonra derece memnun oldu düğün bayram ettiler ve bu bizim işimizi kolaylaştırdı.

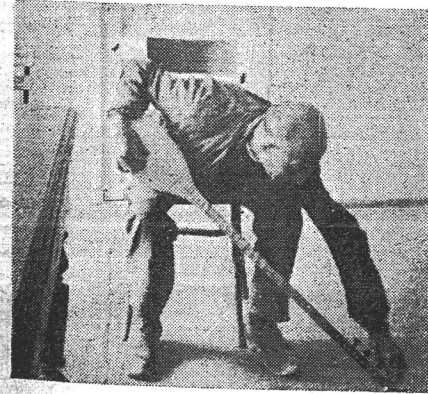
Kütahya özel ve zengin bir saz kültürüne sahip illerimizden biridir. 'Oralarda' çeşitli saz ve davul zurna dinledik ve çok özel ezgiler plâga kaydettik. Dinlediğimiz yerli

ve hassas bir halk sanatkarı idi. Sazını akort etmek için bizden daima müsaade ister, akort sesleriyle hazır bulunanları rahatsız etmemek kasdiyle sazını alır, onu dışarda bir yerde düzenler gelirdi. Sandalyeye oturur, sazının sapının ucunu yere dayar, eğilerek burgularını bükerek, sazını düzenlerdi. Kendine mahsus bir akort tarzı vardı. Düzenlemek için (Düzmek) tâbirini kullanırdı. (Sazı bir tatlılandırayım) veya (Sazı bir düzeyim de geleyim) der, dışarı çıkardı, Ona göre sazlar ceviz ağacından yapılmalıdır. Kestane, dut ağacından da olabilir. Büyük sazların mızrapları öküz boynuzundan, küçüklerinki de kiraz kabuğundan yapılmalıdır. Nuri Çavuş kendi sazının Çöğür ailesinden olduğunu iftiharla söylerdi. Saz mızrabına (Terz'ane), bam teline de (Bap teli) derdi. Sazının boyu 110 santimdi; sapına döşediği bağ adedi 28 idi ama 30 olması gerektiğini söylerdi. Sazında üçerden üç takım, yani 9 tel vardı. Telleri (yüksek, orta, kaba) oimâk üzere üç takıma bölerdi. yüksek tel takımı üç tane (lâ), beyaz tel, orta tel takımından bir tel aynı irtifada (lâ) beyaz diğer ikisi bir tam beşli pes (re), bunlardan biri beyaz diğer ikisi sarı. üçüncü takımdan iki tel ilk takım tellerden bir büyük ikili pes (sol), üçüncü tel de ondan bir oktav kalın sol, sarı burma telden ibaretti. Üç takım tele birden dokunulduğu zaman tam sekizli, büyük ikili, büyük dokuzlu, iki tam beşli, bir tam dörtlü aralığandan mürekkep özel bir armoni işitilirdi.

Kütahya'da saz, bozuk, cura, bağlama tâbirleri kullanılır. Gördüğüm başka sazlar başka ölçülerde idi, meselâ Ali Çavuş'un sazında üç takım telin ilk iki takımı ikişer, üçüncü takımı üçer telden, yani hepsi 9 telden mürekkepti. Yedinci tel sarı ve kahndı.

Kütahya'da Zeybek, Karşılama, Bengi oynanıyor. Zeybek havaları, karşılama, kırık havalar, uzun havalar, ağır zeybek havaları çalınıp söyleniyor. Bazı ezgilerde bâriz Uşşak ve Hicaz çeşnileri hissolunuyor.

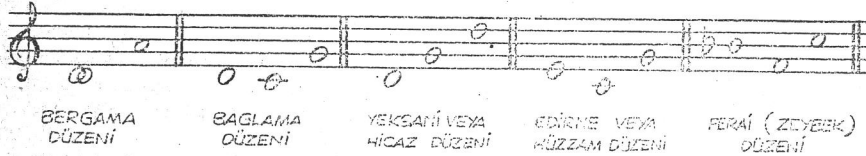
Tavşanlı ve dolaylarında Dümbelek ve çif. te Dümbelek çalınıyor, toprak çanaklar üzeri.

Aşık Nuri Çavuş

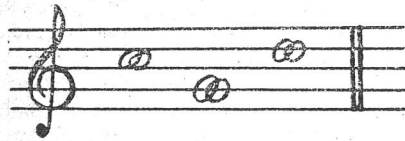
halk sanatkarları arasında Aşık Nuri Çavuş'u, aradan tam 18 yıl geçmiş olmasına rağmen hâlâ dün gibi hatırlarım. sevimli, tatlı çehresi gözümün önündedir. —Fotoğrafi yukarıda— Bu sazında çok kuvvetli, nazik

ne gerilen deriler sırimla çanaklara sarılı-
yor. Derilerin kalını sığır gönünden, incesi
deve gerdanından yapılmış. Ölçtüğüm bir
çift dümbeleğin kutru 19,5, öbürü 20,5 san-
tim geldi. Değnekler fındık ağacından yapı-
lmıştı. Davulların kalın yüzleri erkek hayvan.
incesi keçi derisinden, derilerin büküldüğü
ağaç Kaylık ağacından, kasnak çam tahta-
sından, davulun tokmağı da çam ağacından
yapılmıştı. İnce davul değneğine «Çırpah»
dediler. İlgün ağacından yapılmış. Bir da-
vulun deri kutru 32 santim geldi.

(NOTA : 1)

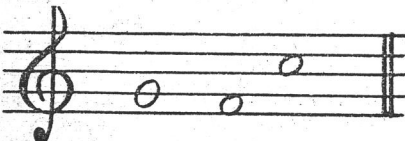
Gördüğümüz zurnalar «çığırtaç», «7»
ve «9» dirhem zurnalardır. Çığırtaç en kü-
çüğü, sonra 7 dirhem. daha sonra en büyüğü
olarak 9 dirhem zurna geliyordu. Sonuncusu
kaba zurnadır. 7 dirhem bir zurnanın boyu
34 santim, boru ağzının kutru 8,5 santimdi.
Zurna kamışına «Ula» diyorlar. Ağıza, dudakla
ra dayanan kısma da «Gergi» deniliyor.

BOZUK DÜZEN

(NOTA : 2)

Bu havalide düğünlerde davul zurna ve
dümbelek çalıyorlar. Kaydettiğimiz ezgiler-
den birkaç misal: Zeybek havası. Kara ko-

BAĞLAMA DÜZENİ

(NOTA : 3)

yun, Dağdan gelir Tavşanlının suları, Kadife
yastığım, A bostancı. Düz oyun havası. Bu

tarafında düz hava, sallama, Zeybek oyna-
mıyor. Bir de Ağır hava dedikleri bir oyun
çeşidi varmış ama onu artık oynayan kal-
mamış.

Domaniç tarafı da Zeybek oynuyor. Dü-
ğün evine giderken, düğün evinde ayrı sey-
ler çalınıp söyleniyor, Ey Gazileri de biliyor-
lar. Seymen o taraflarda da var, Kemani ke-
mençe gibi çalıyorlar. Sekme gibi oyun ha-
vaları da çalınıyor. Sekme için erkek oyunu
deyenler de oldu. Tavşanlı'nın Alabarda kö-
yü taraflarında saz, bağlama, cura tipleri

tanınıyor, ikişerden üç takım telli sazlar. bi-
rerden üç takım üç telli bağlamalar —orta
teli sarı— bir sarı, bir beyaz ikişerden iki
takım 4 telli curalar gördük. Sazları dut
ağacından yapıyorlar, mızraba «Terzane» di-
yorlar. Gördüğümüz kavallar dilsiz cinsten-
di. birinin boyu 70 santimetre geldi. kutru
1,5. Zeybek o taraflarda tek. çift ve toplu
halde oynanıyor, bazı yerlerde sazın en kü-
çüğüne bağlama. biraz büyüğüne Bozuk de-
diklerini öğrendik. Aşağı hava, sarhoş oyun
havası, Edremit havası... gibi havalar çal-
ıyorlar. Ölçtüğüm başka bir zurnanın boyu
33, ağzının kutru 10 santimdi. Kamışı saz-
dan, ağzın dayandığı yuvarlak kısım şimsir-
dendi. 5. 6. 7. 9 dirhem zurna çeşidinden
bahsettiler. Seymen Yürüyüş havası, Gelin
havaları, Köroğlu... gibi ezgiler çalıyorlar.

Uşak'ta —O zaman Uşak Kütahya'ya
bağlı bir kaza idi— ölçtüğüm bir bağlama-
nın boyu 61, sapı 42 santim geldi. bağ ade-
di 13, burgusu ve teli 3 tane idi. Mızraba
orada «Tazene» diyorlar. Sazlar Dut, Kesta-
ne, Asma, Gürgeç ağaçlarından yapıyor.
İkişerden iki takım 4 tellisine «Çura», iki-
şerden üç takım 6 tellisine «Şeyber», 8, 12 tel-
lisine de «Bozuk» diyorlar. Uşak'ta saz kül-
türü çok kuvvetlidir. Orada şu düzenleri kay-
dettim (Nota: 1).

9 vuruşlu süratli kadın oyun havaları ça-
lıyorlar. Kadımlar bunları ikişer oynarlarmış.

Derlemeler :

Kandıra'dan Derlenen Deyimler

— II —

Toplayan: Muzaffer UYGUNER

Gümrükten mal kaçıran gibi -
Havanda su dögmek - Boş yere gayret sar-
fetmek.
Hangi akla kulluk etmek - Yanlış bir iş ya-
pıldığında söylenir.
Hangi bakkala traş oldun? -
Hasta, çorba koymaz tasta - Yapmacık has-
talar için.
Hep deli hup deli - Saçma sapan konuşan
Hey gidı hey -
Hırtlamba - Obur.
Hoşafın yağı kesilmek -
İçi gitmek - Amel olmak, imrenmek.
İki köy bir eşeğe binmek - Kaynaşmak.
İnadım inat, kıçım iki kanat - inatçılar için.
İnce eğirip sık dokumak -
İnsanı dereye götürüp susuz getirmek - Kur-
nazlık etmek.
İnsanların şaşkınlı, beyaz giyer kış günü -
İpe sapa gelmemek - Bir şey anlaşılmamak.
İpe un sermek -
İpin ucunu kaçırmak -
İpimle kuşağım, s. imle taşağım -
İpliği pazara çıkmak - Gizli bir tarafı kal-
mamak.

Bir «şeyber» ölçüsü daha: Boy: 118, sap 51
santim, Bağ adedi: 15, burgu: 6. Ferah adı-
nı verdikleri düzene Bozuk veya Saz düzeni
de diyorlar. Gerçek irtifai, Avrupa diyapa-
zonu ile bir bozuk düzeni (Nota: 2).

Bağlama düzeni (Nota: 3).

Afyon'da da saz kültürü kuvvetle hâkim.
dir. İlk gördüğüm bağlamanın ölçüsü: Boy
55,5, sap, 24 santim, bağ adedi: 7, mandal
3. Bu saz ahlât ağacından yapılmıştı. Sazı
ölçtüğüm zaman düzeni bir büyük üçlü aşı-
ğı, bir tam beşli yukarı idi. Bu havalide Ba-
lkesir Zeybeği, Soğuk Kuyu, Düz hava, Ge-
rali gibi ağır hava, iki derviş gibi kırık ha-
va, mendilim dağda kaldı gibi oturak hava-
ları çalınıp söyleniyorlar. gayet güzel Gerali ve
İslamoğlu söyleniyor. Gerali'den özel bir re-
çifatif tarzda önce sözleri söyleniyor, sonra
kırık ölçülü yeri geliyor ve burada oynanı-
yor. Güzel Köroğlu da söyleniyorlar. Afyon'da
ölçtüğüm diğer bir sazın boyu 95, sapı 66
santim geldi, perde bağı 18 adet, mandal

İpsiz sapsız -
İpten kazıktan kurtulmak -
İt oynamış yonca tarlasına benzemek - Dar-
madağın.
İlgidir bacaklı - İnce bacaklı.
İsrırgan daladı, ebeğümec yaladı - İsrırgan da-
ladığı zaman söylenir.
Kabak - Aptal.
Kabak tadı vermek - Can sıkırmak, usandı-
mak.
Kabına sığmamak - Çok sevinmek.
Kalçın ağızlı - İstihfaf için söylenir.
Kancıklık etmek - Kalleşik etmek.
Kanı kaynamak - Sevmek.
Kara yazılı - Bahtsız.
Kardağından kar başışlamak - Olmayacak
bir şey vadetmek.
Karnı burnunda - Hâmile kadının durumu.
Karşıcı gitmek - Teşyie gitmek.
Kaşığıyla verip sapıyla gözünü çıkarmak -
Keçileri kaçırmak - Delirmek.
Kelle götürmek - Çok hızlı gitmek.
Keyfi beyde olmamak - Rahat olmak.
Kimin arabasına binerse onun türküsünü söy-
lemek - İki yüzülük etmek.

da 6 tane idi. Saz mızrabına orada «Tez-
gene» diyorlar. Burada üç çeşit düzen kay-
dettim (Nota: 4).

Dinar'da da bozuk düzeni bir tam dördütlü

(NOTA : 4)

aşağı, bir tam beşli yukarı aralığını veri-
yordu. Dinar'da mızraba «Tezgene» diyorlar,
orada «Yürütme» diye bir oyundan bahset-
ti. fakat göremedim. Ölçtüğüm bir tefin
kutru 31 santim geldi, ikişerden 6 takım zil-
li vardı. derisinin öküz işkembesinden yapı-
ldığını söylediler. Derlememizin en enteresan
tefçisini, bir ritim hârikası gibi o seyahati-
mizde Dinar'da gördük, çok zengin ritimli
ezgiler kaydettik.

Kız gibi - Çok güzel şeyler için.
Kozunu paylaşmak -
Köküne kibrit suyu -
Köpeksiz köyde değneksiz gezmek -
Kötek atmak
Kulağını bükmek - Nasihat etmek.
Kulağına küpe olmak -
Kuş gibi - Hafif.
Kuyruğu yanmış it gibi bağırarak -
Kül yutmak - Aldanmak.
Lâf katlığında asmalar budamak - Münase-
betsiz söz söylemek.
Lâfa canı sıkılmak - Olmayacak yerde söz
söylemek.
Malkara Keşan hoppala paşam -
Macuncu fırıldağı - Dönek.
Madık atmak - Aldatmak.
Manda gibi - Ağır.
Mercimeği fırına vermek -
Mim koymak -
Mortoyu çekmek - Ömek.
Namazda gözün yok ki ezanda kulağın olsun -
Nane dikeni batmak - Ehemmiyetsiz bir acı-
yı büyütmek.
Name molla -
Nane yemek -
Nar gibi kızarmak -
Nato kafa nato mermeri - Mankafa.
Nazlı hanımın büzme çarığı - Çok nazlanan-
lar için.
Ne idüğü bellisiz - Mahiyeti meçhul.
Ne Şamın şekeri ne arabın yüzü -
Ne şiş yansın ne kebab -
Ocağa yakın olan ısıtır -
Ocağına incir dikmek - Mahvetmek,
Oğlum olası - Her zaman.
Oldu olacak kırıldı kör nacak -
Osmanlı - Cesur, cerbezeli.
Osuruğu cinli - Çabuk kızan.
Osurukla boya boyamak - Bir işi baştan sav-
ma yapmak.
Oğ yoldurmak - Zor durumda bırakmak.
Oysaki - Meğerse, halbuki.
Oyun oynamak -
Oyunu bozan götü borazan - Mızıkçılık ya-
panlar için.
Ödü bokuna karışmak - Çok korkmak.
Öküzün biçage baktığı gibi bakmak - Kinle
bakmak.
Öküz öldü ortaklık bitti -
Ötülerin canına değsin - Dua.
Öp babanın elini -
Pabucu dama atılmak - İtibarı kalmamak.
Pireyi deve yapmak -

Sap yiyip saman sızmak - Münasebetsiz ko-
nuşmak.
Sandıktaki sırtında sepetteki karnında -
Selpük sülpük - Pejmürde.
Seni gidi seni -
Sepül süpül - Pejmürde.
Sellüm sellüm -
Sidikli fişfiş, kokusu (armudu) pişmiş - Si-
dikli çocuklar için.
Sidikli şişe okkası beşe - Sidikli çocuklar için.
S. i çarşafa dolaşmak - Bocalamak, şaşırarak.
Sivri akıllı -
Sirtında yumurta küfesi olmamak - Dönebil-
mek kaabiliyetinde olmak.
Sözüm yabana -
Sözüm meclisten dışarı -
S. ilmiş sıpaya dönmek - Büzülüp kalmak.
Su koyuvermek - İleri gitmek.
Su yerine sakız vermek - Olmayacak şey
yapmak.
Suya sabuna dokunmamak -
Süt dökmüş kedi gibi -
Sülün gibi - Güzelleri benzetmek için.
Şapa oturmak -
Şapkayı havaya atmak - Şaptan şekere - Ge-
rekli her şey.
Şeytana kış attırmak - Kurnazlık etmek.
Şeytana külâhım ters giydirmek -
Şeytanın kış bacağı - Kurnaz.
Şiir gibi - Güzel şeyi benzetmek için.
T.....lı (T.....ğı okkalı) - Babayani.
Tahtası noksan - Akılsız.
Tam takır kuru bakır - Bomboş.
Tantuna gitmek - Ne olduğu bilinmemek.
Taşın köktünü yemek -
Teknede hamur, tarlada çamur; ver Allahım
ver, selice yağmur - Yağmur duası.
Tekne kazantısı - İhtiyarlıkta doğan son ço-
cuk.
Tencerede pişirip kapağında yemek -
Tokmakçı - Jigola.
Topuk çalmak - Ayağın öteki ayağına vur-
mak.
Töbeler olsun -
Tundan tuna atmak - Mağlup etmek, dağıt-
mak.
Tuzlayıp kokmamak -
Tuzsuz Bekir - Münasebetsiz.
Tuzsuz helva gibi sallanmak - Bitkin yürü-
mek.
Tuzu biberi yerinde olmak - Nefis olmak.
Tuzu kuru olmak - Rahat olmak.
Tüyü düzmek - İyi giyinmek.
Vurmadan osurmak - Korkak insan için.

Yazma Mecmualara Göre :

Konya'da Evliya Sayımı

Ord. Prof. Dr. A. Süheyl ÜNVER
Tıp Tarihi Enstitüsü Müdürü

Medînei Konya dâhil ve haricinde gunûdei haki itirnak olan Enbiyai
izâm salavâtullahi alâ nebiyyina ve aleyhim ecmain ve selâmuhu ve
Ehlüllahı kirâm rahimehumullah aleyhim ecmain hazerâtının
esâmîi şerîfeleridir ki erbabı müşâhede ve eshâbı mükâsefe
olan eizzei kiram rahimehumullahdan naklolunub
teyemmünen ve teberrüken her veçhi âti zikr
olunur.

Cağdın Peygamber Aley-
hisselâm.
İklis Peygamber aleyhis-
selâm.
Mihran Peygamber aley-
hisselâm.
Merih Peygamber aley-
hisselâm.
Ve üç peygamber Sarı
Yakub Sultan kurbünde med-
fundur Aleyhimüselâm.
Ve bir Peygamber Şâhit-
ler nam mevzi'de medfun-
dur. aleyhisselâm.
Ve bir Peygamber Hisar
önünde medfundur, a. s.
Ve üç Peygamber Sultan
Alâeddin Cami civarında med-
funlardır, aleyhimüselâm.
Ve dört Peygamber Mu-
salla Kurbünde medfundur.
Aleyhimüselâm.
Ve Hâmün ve Sâlih nâ-
mân iki Peygamber yeni kale
kapısı hâricinde medfundur,
aleyhimüselâm.
Hazreti Sultânül Üjema
Behâüddin Veled Kuddise sır-
rihâled.
Hazreti Mevlânâ Celâlüd-
dîn Kuddise sırrihül mübîn.
Hazreti Şemsüddin Tebrî-
zi Kuddise sırrihu.
Hazreti Hüsâmüdd'n Efen-
di Kuddise sırrihu.

Şeyh Sajâhüddin Efendi
Zerküb Konevi.
Şeyh Kerimüddin Efendi.
Hazreti Sultan Veled Kud-
dise sırrihu.
Esseyh ulu Ârif Efendi.
Küçük Ârif Çelebi.
Emir Âdil Çelebi.
Vâcîd Çelebi.
Şah Çelebi.
Abîd Çelebi.
Kuddus Çelebi.
Veled Çelebi.
Behâüddin Çelebi.
Alâüddin Çelebi.
Ahmed Çelebi.
Sipehsâlar Çelebi.
Emir Âlem Çelebi.
Bostan Çelebi.
Cemal Çelebi.
İlham Ali Çelebi.
Mesnevihan Abdi Çelebi.
Mesnevihan Emin Ali Çe-
lebi.
Mesnevihan Mahmud Çele-
bi.
Mesnevihan Süleyman Çe-
lebi.
Çelebiler Sultan.
Şeyh Sadrüddin-i Konevi.
Şeyh Şücâüddin Kirmânî.
Şeyh Evhadüddin i Kir-
mânî.
Sultan Alâüddin Gazî.

Vezi Sâhib Ata.
Gavsi ricâl Şeyh Osman
Rûmî.
Seyyid İmam Bagavi.
Abdullah Rûmî.
Hâfun Halife.
Ramazan Halife.
Mü'min Halife.
Bübercizâde Abdurrahman
Çelebi.
Hasan Halife.
Abdi Halife.
Eflâkî Dede.
İnel Dede.
Mükâşif Dede.
Umman Dede.
Halil Dede.
Debbağzâde Mehmed Dede.
Mülhim İbrahim Dede.
Hacı Sinan Dede.
Pir Mes'ud Dede.
Kapucu Rüstem Dede.
Ali Dede.
Şemsun Dede.
Kemal Dede.
Sahip Kestelli Dede.
Yahya Dede.
Şeyh Hasan Dede.
Potah Dede.
Seyyid Mir Dede.
Akar Dede.
Emvec Mahmud Dede.
Hacı Muharrem Dede.
Muhammed Dede.

Yağ döksen yalanır -
Yaş yere yatmak - Aldanmak.
Yavaş söyle küçük dilini yutarsın -
Yavaş salla torbayı düşürürsün -
Yaptın bir hayır, tuz bacağından ayır -
Yedi deşler hep bize geliler (gelirler) - Ka-
fa denklîğini belirtmek için.
Yelken kurutmak - İstirahat etmek.
Yenice eleğim nereye asayım - Yeni alınan
bir şeye yapılan muamele.
Yerden bitme - Cüce.
Yere bakan yürek yakan - Sessiz.

Yıldızı barışmak - Anlaşmak.
Yoğurt gibi kızarmak -
Yoktan yonsul (yonga) çıkarmak - Olmaya-
cak şeyi vadetmeğe çalışmak.
Yüreği sürmek - İshal olmak.
Yüz suyu dökmek - Yalvarmak.
Yüz verdik deliye geldi sıçtı haliya - Yüz ve-
rişen birinin şımarması.
Zemheri zürafası gibi mak -
Ziftin pekini yemek -
Zokayı yemek -

Mürsel Dede.
Esiki Muhammed Dede.
Çullu İbrahim Dede.
Baba Musem Dede.
Bel Bekledi Dede.
Değirmenci Muhammed Dede.
Mahmud Dede.
Baba Sindi Dede.
Değirmencizâde Mustafa Dede.
Kara Kepenek Halil Dede.
Bekir Dede.
Furkan Dede.
Bektâşi Dede.
Hüdâî Dede.
Üveys Dede.
Ateşbâzi Veli Dede.
Cemal Ali Dede.
Kühânî Ali Dede.
Ahi Natur Dede.
Celebi Sultan.
Şahı Merdan Sultan.
Hatip Sersemi Sultan.
Ferhutiye, üç adet hatunlar.
dan biri:
Ana Sultan, biri dahi
Fahrünnisa'dır.
Selim Ana.
Ebu İshak Karzuni, fakih.
Ahmed Sultan.
Kılıç Ali Sultan.
Şeyh Sinan.
Arı Evran Sultan.
Âşık Rasul.
Şeyh Murdeni.
Şeyh Mehmed.
Ahi Tarık Sultan.
Yayan Oğlu.
Hâhil Baba Sultan.
İshak Sultan.
Karakurt Baba.
Çulhalı Sultan.
Hazırbaş Sultan.
Sem'un Sultan.
Şeyhi Alimun Sultan.
Sadırlar Sultan.
Kümeine Sultan.
Şeyh Molla Sultan.
Kara Baba Sultan.
Kemâlüddin Sultan.
Yahya Efendi.
Beğim Ali Sultan.
Yunus Sultan.
Yedi Kızlar.
Hâbil Sultan.
Dost Hüdâî Sultan.
Kılıç Arslan Sultan.
Toruntay Sultan.
Tavus Baba Sultan.
Hüt Sultan.
Semsî Bedevî Sultan.
Ali Afiller.
Taktaklı Sultan.
Şeyh Burhan Dede.
Hasan Baba.
Gök Taş Sultan.

Gaip Merdan Sultan.
Kemer Hüküm Sultan.
Haldan Baba.
Abdülâziz Sultan.
Şeyh Alâüddin Buhârî.
İkbak Sultan.
Mirde Sultan.
S'yaki Sultan.
Müsâ Baba.
Efvâki Sultan.
Kara Çomak Sultan.
Gönül Arı Sultan.
Hacı Geymas Sultan.
Hacı Yan Sultan.
Kara Bağrı Sultan.
Hacı Haydar Sultan.
Gün Sultan.
Şeyh Bedevî Sultan.
Kasım Halife.
Pirâbi Sultan.
Kadı Hurrem Şah.
Bezciâde Efendi.
Eflâki Sultan.
Şâhi Nümde Sultan.
İm'irdüş Sultan.
Hülefâ Baba.
Kara Arslan Sultan.
Hâce Cihan.
Kara Kemal Sultan.
Bedber Sultan.
Abdürezzak Sultan.
Hacı Ata Sultan.
Küçük Ana.
Sâmit Baba.
Şaban Efendi.
Şeyh Halil'ül Mer'âşî.
Şeyh Abdülhay Efendi.
Sadaka Sultan.
Benâî Sultan.
Göktaş Sultan.
Sinan Ali Sultan.
Seyyid Cemalüddin Sultan.
Müstecab Sultan.
Emir Sultan.
Esseyh Nişaburi.
Diğer Şeyh Ali Cemalüddin.
Kalender Sultan.
Sirâcudd'n Sultan.
Essevş Mazhar'ı Cemâl - ullah.
Abdürreşit Sutan.
Pervâne Sultan.
Zehrî Afitâb Sultan.
Guhi Tac Sultan.
Seyyid Derî Sultan.
Handâne Sultan.
Kızıl Kara Sultan.
Ali Kâv Sultan.
Bunda bir Sahâbe dahi med.
fundur.
Devlet Sultan.
Baba Müsâ Sultan.
Torum Baba.
Sat Baba.
Sa'düdd'in Baba.
Çelikli Baba.

Baba Tire Suftan.
Aşık Çelebi Sultan.
Husâm Ali Sultan.
Kalem Suftan.
Seyidler Sultan.
Ali Can Sultan.
Mustafa Efendi.
Şeyh Sefer Hüdâî.
Şeyh Abdi Efendi.
Şeyh Muhammed Efendi.
Hazreti Em'r Efendi.
Şemsüddin Ahmedî Bazircânî.
Müslühüddin Efendi.
Sirvanlı Berdâî Sultan.
Sarı Yakub Sultan.
Pir Esed Sultan.
Örekli Baba.
Ezeli Şeyh Abdürrahme Efen.
di.
Şeyh İslâm Efendi.
Şeyh Ahmed Efendi.
Hamza Efendi.
Nurüddin Efendi.
Birâderi Baba Sultan.
Yağlı Baba.
Zaki Baba Suftan.
Horos Baba.
Halka Tıraş Sultan.
Serdan Sultan.
Taş Kılman Baba.
Pirli Sultan.
Şâhitler Sultan.
Ak Baba Sultan.
Melik İbrahim Efendi.
Pisilli Sultan.
Hoca Faruk Sultan.
Horasan Sultan.
Hadaşkılı Sultan.
Teşlim Sultan.
Post Püşiler.
Diğer Hazreti Emir Efendi.
Kesikbaş Sultan.
Genç Arslan.
Sirçalı Sultan.
Alem Bâr Sultan.
Mürsil Efsak.
Sejîm Sultan.
Şeyh Abdülkâdir Bahcirânî.
Şeyh Ali Efendi.
Şehitler Sultan.
Feyzi Efendi.
Güzelceler Ahmed Sultan, züm.
rei miskinler demekle mâ.
ruftur.
Diğer Çomaklı Baba.
Günide Osman Dede.
Derviş Sultan.
Fahrünnisa.
Şeyh Resul Şâz Baba.
Zevle Sultan.
Hüseyn Baba.
Yöğrek Sultan.
Seref Sultan.
İskender Sultan.
Ak İnci Baba.

Emir Sultan.
Birâderi Seyyid Sultan.
Hoça Abdülgaffar.
Uffan Sultan.
Kayıtlı Sultan.
Eflâton Sultan.
Tülkei Husam.
Sürmeli Sultan.
Şeyh Ebül Hayr Sultan.
Mumcu Sultan.
Muhiddin Efendi.
Seyidli Sultan.
Abdül-yahhab Sultan.
Tıraş Han Sultan.
Seyyid İsa Sultan.
Balıkdar Baba.
Alevi Sultan.
Hacı Kende Sultan.
Kazaz Aşık.
Hızırık Sultan.
Kalenderler Sultan.
Çiharsenbih Sultan.
Hacı Beğendik Sultan.
Hızır İlyas Sultan.
Abdül-yâhid Sultan.
Yetenkan Sultan.
Sirvanlı Ahmed Sultan.
Pir Hândan Sultan.
Görçüğü Sultan.
Koseç Ahmed Sultan.
Döki Sultan.
Hoca Sultan.
Fakih Ahmed Sultan.
Diğer Kemâlüddin Sultan.
Kenan Dede.
Câmeşüyi Dede.
Lokmânî Dede.
Ahi Dede.
Kutbi Nâyi Hamza Dede.
Trabzonî Şeyh Ahmed Dede.
Abdülkerim Dede.
Ulaş Dede.
Anber Bâreş Dede.
Mü'min Dede.
Üçler Sultanlar.
Seyyid Siyavuş Dede.
Küzza Hâton.
Jlu Hâton.
Meyilli Sultan.
Silveli ve Osman Türâbi Baba.
Şeyh Abdürrahman Baba.
Çerkeszâde Mustafa Baba.
Diğer Hatib Sultan.
Kilos Dede.
Kümitne Sultan.
Uli Beğildi Sultan.

«Allah onların ruhlarını
takdis etsin ve onlardan râzi
olsun. Peygamberler'm'ize ve
bütün diğerlerine Allahın sa.

lavat olsun». Ve dahî bunlar.
dan maada Ricâlullah ve En.
biyaulahdan çok kimesneler
medfundur. İsmi şerifleri nâ'.
mâlüm olduğundan ve bazıla-
rı bu mükaşşefeden zuhur et-
mekle beyan olunmadı. «Al-
lah onların esrari nurları ile
kalplerimizi nurlandırın.»

Bendei Hazreti Mevlânâ Ser
tarik Mehmed Fehmi Dede
Bendei Hazreti Müşârüniyleh
ser Tabbah Mehmed Ne-
sib Dede

Bendei Hazreti Müşârüniyleh
Türbedar Safayî Ali Dede
Bendei Hazreti Müşârüniyleh
Türbedar Hazreti Şamsi
Ahmed Dede.
Bendei Hazreti Müşârüniyleh
Ser Nâyi Hasib Dede.

Harrehül Müznib Osman ül
Hamdi el Sillevi
5 Şevval 1312

KONYA'DA SEMT MAHALLE VE YER İSİMLERİ

Sarı Yakub Sultan Kurbû
Zâhidler
Hisar Öntü
Sultan Alâeddin Câmîi Cıvırı
Musalla
Yeni Kale Kapısı Hârici

İşte bunlar yatırlar pan-
teonu Konya'nın içinde ve di-
şında olanların İstesi. Bir kıs-
nının yerleri tahriir nüfusla
yazılmadığı halde anlaşılıyor.
Meselâ Mevlânâ'nın ve Şeyh
Sadruddin Konevi'nin mübarek
kabrleri bugün de malûm. Fa-
kat hepsinin de tam medfun
olduğu şüpheli. Meselâ başta
sıralanan Peygamberler buna
örnek. Bunların bir kısmı isim-
leriyle malûm, bir kısmı de-
ğil. Herhâlde bunların kabir-
leri yok da anitları olmalı idi.
Bugün mevcudu yok.

Muhakkak ki d'ğer yatır-
ların çoğu bugün nerede yatar
bilemiyoruz amma bu risâle
bize onların isimlerini öğretti-
yor. Bu da bir kazanç. Demek
Konya bunlarla dolu. Sayıları
bugün bu tynette ve liyakat-

te olanlar arasında yaşıyan-
lardan çok. Yâni Kâbe'ye ye-
rinde teveccuh her tarafta ol-
duğu gibi Konya'da da böyle
nereye dönseniz yadır, hani
Konya'nın binalarından fazla.
Ev numaraları gibi her birine
bu isimlerden biri verilse an-
cak bunlar yeni anitları olur.

İşte bu liste mucibince
Konya'nın yatırları, Bilinen ve
bilinmeyenler yerlerinde sağ ol-
sunlar. Zira onlar herbir Kon-
ya'nın maddeten ve mânen en
aşağı 30 asırdır bizim oldu-
ğunu bildiren tapu senetleri.
dır.

Bu sefer Konyada Mev-
lânâ Müzesinde «Haza Mec-
muai Enbiyayı izam ve evli-
yayı kiram.» risâlesinden bir
nushanın olduğunu Prof. Dr.
Feridun Nafiz Uzluç ve de-
ğeri birâderleri Y. Mimar Şa-
habettin Uzluçdan haber al-
dım. Mahallî Müze Müdüri
c'dden, sevdiğim B. Mehmed
Önder (2188. 12. 443. C. 3. 8.)
numarada kayıtlı bu mecmu-
ayı getirdi. Muhterem Galip
Kemali Söylemezoğlunun he-
diye ettiği nusha ile karşıla-
ştırmak üzere bir suretini al-
dım ve mukayeses'ni yaptım.
Gördüm ki bizdeki nusha Kon-
yadakinin iyi yazan bir hat-
tat tarafından alınmış bir su-
ret', her iki nusha birbirinin
aynı değildir. İrisi de ayrı bi-
rer nushadır. Hangisi esasdır
kat'i bir şey denemez. Konya-
daki mecmuada 335 veli ismi
sıralanmıştır. Bizimkinde 20
kadar fazlasıyla 355 dir.

Bu toplamada her iki lis-
teyi karşılaştırmaya lüzum
görmedik. Zira her ikisinin
isim ve sıra itibarıyla ayrı
farklar göstermesi itibarıyla
ayrıca neşri doğru olur. Şim-
di bizde her ikisi var demek-
tir. Burada da görülebilir. Bir
defa bunların medfun oldukla-
rı mahaller Konya içnde ve
çışındakilerde tasrih olunma-
mıştır. Konyadaki nusha ve
sureti eldedir. Bizimkinden ye-
ni haberdar oluyorum. İleride
Konya yatırları üzerine çalı-
şacaklar bu mukayeseyi ensti-
tümüzde yapabilirler.

Türkistan'da Zeybek Kelimesi

1420

Yazan: Mahmut R. GAZİMİHAL

Balıkesir'in halk dansları ustalarından en kademisi Bengi Zeybeği oynarken

«1. — Doğu Türkistanın Aksu vilâyetine bağlı Küça şehrinde takriben 20 kilometre uzakta olup bu şehrin cenubu garbi tarafına düşen bölgede Zeybek adında küçük bir köy vardır (Küça şehri 83 derece tul ve 42 derece arz dairelerine isabet eder). Küçahlardan Zeybek kelimesinin mânasını sormuş isem de bilmediklerini söylediler.

«2. — Bedağşan vilâyetine bağlı Pamir kazasının merkezi bulunan bir dağ köyünün adı Zeybek'tir. Bu köyün adını Afganlar ve Tacikler Zeybak ve yahut Zibak şeklinde söylemekte iseler de, oradaki ve etrafındaki Türkler «Zeybek» şeklinde söylerler. Bu köy 71 derece tul ve 37 derece arz dairelerinde.

Bugün için Ege bölgemizde nisbeten keşafet arzeden Zeybek Oyunları'nın az çok yurdun dört bir bucağında yer yer oynandığına dair kâfi sayıda ikaz, tarif ve müşahede yazılarının artık sahîp bulunuyoruz. Oyun bölgelelerinin haritasını şimdiki duruma göre çizmiye kalkışacak bazı kimselerin nice doğu illerimizi zeybekten tecrit edebileceklerini bazı harita denemelerine bakarak kaygıyla tahmin eder olduk. Hele bu yoldaki aceleci bir harita denemesini yüzyılların evveliyatına da teşmilden doğabilecek görüş sakatlığı kültür tarihimizin tamamile zararına bir vesika olacaktır. Defaatle yazdım: Şimdiki bölgelenişlerden eski asırlara doğru gerilendikçe zeybek oyunlarının yurt ölçüsündeki yaygınlığından izler her halde bulunabilecektir. Çorum'da veya Bitlis'te zeybek oyun geleneğinin derinliği, veya Kars tarafında bir Zeybek Köyü bulunması gibi damgalar başka türütü izah edilemeyecektir. Bu türütüden izlerin askerlik münakalâtı gibi sebeplerle pamuk ipliğine bağlanıp geçilebileceğini şahsen kabul edemiyorum. Süleyman Efendinin Çağatay sözlüğünde «zeybak» kelimesini bulmak dikkatimi Asyaya bile çekti, çok olmuştur. Şüphelerimden epey bahsetmişimdir.

Türkistan Sesi isimdeki dergi Ankara'da çıkıyor. Zevkle takibediyorsam da, imtiyaz sahibi ve mesul müdürü Sayın Mehmet Emin Buğra ile henüz tanışmış değilim. Tanışan bir talebenden kendisinde Asya zeybek köyleri hakkında bilgi bulunduğunu haberi aldım. Bunları yazılı olarak lütfetmesini yine aracımınla gıyaptan rica ettirdim. Tape edip göndermişler; bir sureti bende kaldı. Teşekkür ve istifadeyle kıymetli muhteviyatını aynen buraya almayı faydalı buldum. Şöyle deniliyor:

«Türkistanda Zeybek kelimesi. — Doğu Türkistanda ve Afganistanın ekseriyeti Türklerle meskûn olan Bedağşan vilâyetinde olmak üzere «Zeybek» adlı iki köy vardır. Bu ancak benim bildiğimden ibarettir. Geniş Türk dünyasında bu kelime ile adlanmış olan yer, oyun, kulân ve sairinin olabileceğini sanmaktayım.

«Adı geçen köyler hakkındaki bilgilerim sunlardan ibarettir:

ARAŞTIRMALARI

1421

150 kadar haneden müteşekkil bu küçük köyde Zeybek adında kendine mahsus bir dil konuşan Pamir kavimlerinden biri yaşamaktadır ve bunlardan başka da birkaç Türk ailesi ve birkaç Tacik ailesi de vardır. Fakat bu köye yakın yerlerdeki köylerin çoğu Türk köyleridir.

«Ben 1935 yılında bu Bedağşan Zeybek'inde 25 gün kadar kalmıştım. Türkiyede Zeybek adında bir millî oyunun bulunduğunu biliyordum. Bu cihetle mezkûr köyün adı benim ilgimi çektiğinden bu kelimenin mânasını anlamak için yerlilerden soruşturmada bulunmuştum. Fakat yerliler bilmediklerini söylüyorlardı. Bir gün Pamir yaylasında oturan Kırgız Türklerinin büyüklüğünden Hoş Mehmet Zeybek köyüne geldi. Söz arasında ben, Hoş Mehmed'e Zeybek kelimesinin mânasını bilip bilmediğini sordum. Hoş Mehmet, «Zeybek bir Kırgız oyununun adıdır ve buraya o ad verilmiş olabilir» cevabını verdi.

«Hoş Mehmet'ten anladığım bu entereşan bilgiyi derinleştirmek için sonradan elim tetkik fırsatı geçmediğinden maalesef o ad altındaki Kırgız oyununun şekli hakkında hiçbir bilgim olmadığı gibi, bu oyunun bütün Kırgız camiasına yaygın olduğu ve yahut yalnız Pamirde oturan Kırgız aşiretine mahsus kaldığına dair bir bilgim yoktur. — İmza: M. E. Buğra».

Sayın Mehmet Emin Buğra'nın konumuz için bir hazine değerindeki açıklaması burada bitiyor.

Şimdi, Aslı'nın izindeki Kerem gibi Kırgız Zeybek Oyununun tarifini soruşturmak üzere göçmenleri araştırmaya koyulmuş buluyoruz!

Görülüyor ki konunun aceleci hükümlere katiyen tahammülü yoktur. İhmalde de fazla dayanamayacaktır. Pamir Yaylası nerede, Aydın dağları neresi ve yüzyılların münasebet derinliği ne keyfiyettir?!... Fakat, ümit sebepleri dipdiri duruyor: Aydın Zeybeği ile Pamirli Kırgızın Zeybeği arasındaki karabet her halde anlaşılacaktır. — Neden mümkün olmasın? İki tarafta da türkçe konuşuluyor mu?...

Orta Anadolunun nice köylerinde «borcu, na sâdıq ve sözünün eri» anlamında kalınca söylenişli Zaybak tâbirinin resmen bilindiğini yazdığım zaman kelimeyi her bakımdan zor-

ladığım sanılmıştı! Şimdi anlıyoruz ki, «Zaybak» söyleniş Pamir Kırgızlarında da varmış!! Esas imlâ buydu ve budur. — Bu sünunlarda «zeybek» adıyla ilgili oyun adlarından bir yazıda ayrıca bahsettik.

Osman Gazi'den 15 yıl kadar önce ölen Bizanslı kronikör G. Pahimers'ten söz açmıştık. Bu zat Bizans sarayında günün olaylarını tarih sırasıyla kayde geçiren bir memurdu, Osman Gazi'den de «Atman» adile bahsetmişti. Aydın şehrinin Salmpakis Mantahias komutasında Türkler elle nasıl fethe edildiğini o arada tesbit eder. Adı geçen Mantahias, «Gazi Mentese» dir; bu, adın o zamanki kalın söylenişidir. Mentese'nin ünvanını «Sâlpakis» olarak yazar: Çünkü rum alfabesinde «b» yoktur, bu sesi «mp» bileşimle ifadeye çalışır. Kelimenin aslı «Sâlbak» olduğu anlaşılır ki, «l» harfi incedir. «y» gibi peltek okunabilir ve «saybak» demek olur. Bu «Saybak» kelimesinin türkçedeki anlamı yiğit demek olduğunu ayrıca ilâve eder. Kaypak veznindeki «Saypak» bahis mevzuu olduğunu böylece anlarız. Saypak'tan maksadın «zaybak» olduğunu istidlâl ederiz. Bir rumun Zaybak kelimesinin aslı Saypak olduğunu itiraf etmesi, Aydın (= Tralles) fatihinin bir zeybek olduğunu daha baştan yazması böylece bir kazançtır. Ne yazık ki bu ünvanı günümüzden P. Wittek «Sahil Beyi» diye bir yoruma bağladı ve bu tefsire bağlananlar çıktı!!

Henüz Aydın'ı fetheden Gazi Mentese bir zeybekti. Zeybeklik, bu suretle onun lâkabından mezkûr bölgede âlem kaldı. Zeybeklik böylelikle Selçuklu çağından bölgemizi ve oyunlarımızın adı kaldı, bir nevi Mentese oymağının adı diye yaşadı. Kanaatımız bundan ibarettir.

«Sahil Beyi» diye bir ünvanın varlığını tasavvur edenler yanlışlar. (İslâm Ansiklopedisi'nin meselâ Antalya maddesine son türkçe basımında bakınız Bizce P. Wittek taraftarları tamamile yanlışlar). — Kanaatımızca, Aydın fatihleri, Kırgız Türkmenlerinden olarak oralara gelmiş olan göçmenlerden, Zaybak (= Zeybek) Oyununu onlardan bir devamdır.

Teferruat da bu yorumun şahitleridir; Zeybek adının aslı Zaybak, daha doğrusu Saypak oluşu gibi. «efe» nin eski kalın söy-

lenişi de «apa» idi. «Kızan» kelimesinin söylenişi hiç değişmedi. Kim demiş ki başa giydikleri yüksek «kızıl börk» ün aslı «fes» (= Fas) idi. Topkapı kütüphanesindeki bir Sal. tükname yazmasında ilk deniz büyüğümüz Gazi Umur'un başında «kızıl börk» bulundu. İkiinci Murad'ı başındaki kızıl börk ile *Bertrand de la Bruquer* gözlerle görüp yazmıştı, Rumeliye geçen Orhan askerinin başlarında tülbent sarmal kızıl börkleri bulunduğunu Enveri yazmıştır (XV. Yüzyıl). *Kızıl börtü* adında tarihî köy adlarımız vardır. Onaltıncı asırdan itibaren kızıl börke «fes» denilmesinin moda oluşu «Basilikon» çiçek adını bizlerin *festihan* veya *festiğen* yapmış olmamıza benzer! Nasıl ki «kızılbaz» tabirinin de Rum ağzının türkçesinde «kızıl fas» olması lâzımdır!! Kızan, kendi silâhlığı üstüne —atına da olduğu gibi— daima *kolan* dolamıştır. (Bu anlamdaki *kolan* Kâşgarlı'nın divanında vardır). İbni Bibi'ye göre kızıl ve ak börtükler Selçukî Konya'sında bile vardı. *Kızan*'ın başına hristiyan serpuşu giymesi «beline zünnar sarmasile» bir o. lurdur ki, buna o çağda bilhassa imkân yoktur. Giyimlerle ilgili bu gibi mecburiyetler «zeybek oyunları» hakkında da mahfuzdu: Asyaî oyun enmuzeçleri halinde yüzyılları aşmış olmaları bir zaruret. Öyle de oldu. On iki Ada hristiyanlarının bu aksak oyun çeşitlerini hâlâ «Turkikos» adıyla yürütmeleri böylece sebepsiz değildir. *Bengi* veya *mengü* zeybek oyununun adının aslını Kâşgarlı divanında «mangü» imlâsile buluşumuz keza sebepsiz değildir. Mânası adım ve yürüyüş demektir. Nereden bakarsanız bakınız Zeybek Oyunlarının menşeiñi Asyada bulursunuz. Hattâ dizleri açık bırakan «dizlik» top donunun ilk resmini bile Fatih Albümünün bir Asya minyatüründe aynen çizili bulursunuz. «*Bengi* ve *zan*» ve *toztrak* ve *zıtrak* ve şeytanî âdetler (!) bunlarda çoktur» diyen Aşık paşazade sebepsiz konuşmuş değildir (XVI. yüzyıl).

BİBLİYOGRAFYA :

- * M. R. G. — *Bengi oyunu* (T.F.A.; sayı 22, yıl 1951).
- * S. Uzunoglu. — *Uygur halk oyunları: «Zeybek oyunları» kısmına bakınız.* (T.F.A.; sayı 26, yıl 1951).
- * Sayın Dr. Mukaddere Nabî Özerdim'in

gittiği Çinde gördüğü Uygur oyunları arasında Zeybek oyunumuzu andıran bir şekille de karşılaştığı dönüştürme tezinde anlatılmıştır.

* M. R. G. — *Sappağ veya Zabbağ Oyu.* nu (T.F.A.; sayı 66, yıl 1955).

* Yalnız şimdiki Anadolunun takribi bir «Zeybekler bölgelenişi» harita denemesi için, bakınız: H. C. O. — *Millî danslarımıza umumî bir bakış* (T.F.A., sayı 68, yıl 1955).

* Zeybeklerin doğu Anadolu'daki derin hatıra izleri için benim «*Yeni İstanbul*» gazetesinde çıkan yazılarıma bakınız.

* *Ronald Chrichton*'dan çeviren Gültekin Oransoy. — *Zeybeklik ve Yunan halk oyunları üzerine diğer notlar* («Müzik Görüşleri» dergisi, Şubat 1953). — *Ash Londra'nın «Ballet and Opera» dergisinde* (C. VII. No. 5, mayıs 1949) çıkan bu yazıda zeybek oyunlarının Yunanistandaki yayınlığı dolayısıyla acaip düşüncelere hiç aranıp sorulmaksızın yer verilmiştir. — Aynı «Müzik Görüşleri» sayısında şu karşılık yazım da çıkmıştır: «*Zeybek Oyunlarımız*».

Bize gelen KITAPLAR

* İhsan Erencan, Vahid Dayıgil, Ahmed Akalın: «*Maaş Hükümleri*». Maaş, ücret, tahsisat hükümleri ile bilimum kesintileri ve muhtelif istihkakların tediy miktarlarını gösterir cedvelleri muhtevirdir. Muha-sebe Yayınları. Sayı: 1. Başlıca kitapçılarda bulunur. 17 X 24 boyunda, 60 sayfa metin, 34 sayfa cedvel. 1 maaş tablosu, bibliyografya, fihrist, 5 lira.

* Yusuf Ziya Ortaç: «*Sarıçizmeli Mehmet Ağa*». Fıkralar, Akbaba Yayınları, No: 13. 12 X 16 boyunda, 112 sayfa, 1 lira.

* M. Halit Bayrı: «*Halk Şiiri - XIX. Yüzyıl*». Varlık Yayınları, Türk Klâsikleri. No: 47. 12 X 16 boyunda, 1 lira.

* Şükrü Erdoğan Ulu: «*Darendeli Şairleri Antolojisi*». Darendeli yirmi iki şairin hayatları ve eserlerinden örnekler. 14 X 20 boyunda, 112 sayfa, 130 kuruş.

* Ekiçioğlu Yayınevi: «*Kasım Gülek Konuşuyor*». Günümüzün meşhur politikacıları serisi, sayı: 1, 120 sayfa, 150 kuruş.

Tülüm

Derliyen: Hüsnü YILDIZ

Hayvanlarla gezer, hayvanlarla yer, içermiş.

Günlerden bir gün Bey oğlu, mayietiy-le beraber avlanmaya çıkmış. Bir müddet at koşturup mayietinden ayrılmış. Önüne gelen ilk ormanlıkta avlanmağa başlamış. Ağaçlar arasını dikkatli, dikkatli gezerken, karşısına gayet parlak tülü, bir mahluk çıkmış. Bu göz kamaştırıcı mahluk Bey oğlunun hoşuna gitmiş. Nişan almış, ama, bir türlü ateş edememiş. Kürklü mahluk Bey oğlunun önünde hoplayıp, oynamaya başlamış. Bey oğlu tutamıyormuş da bir türlü ele geçirememiş.

Ertesi gün Bey oğlu tekrar ava çıkmış. Aynı ormana, aynı mevkiye gelince kürklü mahluk tekrar karşısına çıkmış. Oynayıp zıplamağa başlamış. Bey oğlu tutmak için tekrar uğraşmış ise de muvaffak olamamış. Ama kürklü mahluku sevdiğe sevmiş. Eve dönünce, anasına başından geçenleri anlatıvermiş.

— Anacığım, anacığım!.. Karşiki ormandaki tülü bir hayvan gördüm. Öyle güzel ki gözlerim kamaştı. Tutmak için ne kadar uğraştım ise de bir türlü tutamadım. Vurayım mı, vurmayayım mı? demiş. Anası da:

— Benim güzel oğlum. Aman vurma. Yazık olur. Tutmaya çalış, nedir kimbilir? demiş.

Bey oğlu üçüncü gün tekrar gitmiş. Tülü mahluk tekrar karşısına çıkmasın mı? Uğraşmış uğraşmış, yine tutamamış. Bir gün böyle, iki gün böyle derken günlerden bir gün ele geçirmiş. Eve getirip anasına teslim etmiş. O gün Tülü'ye bir oda bir de yatak hazırlanmış. Bey oğlu Tülü'nün yanından ayrılmaz olmuş. Tülüm Tülüm der de başka bir şey demezmiş.

Anası onu, Tülü'nün yanından ayırmak istemişse de muvaffak olamamış. Etmis edememiş oğlunun arkadaşlarına gitmiş:

— Aman benim oğlumu ne olur, biraz başka yerlere götürüp eğlendirin. Değilse bu Tülü'nün yanında ölecek. Demiş.

Bir gün bir kentte düğün başlamış. Bey oğlunun arkadaşları Bey oğlunu düğüne götürmek için uğraşmışlar. Fakat o, kabul etmemiş. Nihayet arkadaşlarının ısrarına dayanamayıp kabul etmiş. Ama bir taraftan da öfkelenmiş. Ağzındaki takımı yere çarpivermiş. Takım yere düşünce parça parça olmuş. Yola çıkmışlar.

Kız hemen kürkünü çıkarıp, güzelce gi-

Anlatan: Serik İlcesinin Zaimler köyünden Şükriye Yıldız. 41 yaşında.

Evvvel zaman içinde, kalbur saman içinde, develer top oynarken eski hamam içinde. Bir varmış bir yokmuş, bir padişahın hiç oğlan çocuğu olmamış. Günlerden bir gün hâremi hâmile kalmış. Aradan aylar, günler geçtikten sonra doğum sancıları başlamış. Padişah:

— Oğlan olursa iyi, kız olursa bütün ebeler, çocuk ve anası cellât, demiş.

Çocuk ola ola bir kız olmuş. Padişaha bir oğlan çocuğu dünyaya geldi diye haber salmışlar. Padişah müjdecî gelenlerin mükâfatlarını, bahşişleri vermiş. O gün sarayda şölenler verilmiş, şenlikler yapılmış.

Gel zaman git zaman derken, çocuğun sünnet olma zamanı gelip çatmış. Her taraf donanmış, her köşgede şenlik başlamış. Dört bir tarafa ulaklar salınmış. «Şehzadenin sünnet düğünü var» diye. Her bir taraftan, haberi duyan, harekete geçip gelmişler.

Tam bu sırada, Sultanla kızı telâş almış. «Ne yapalım, ne yapalım?» diye. Derken kızın aklına şu fikir gelmiş:

— Anne nasıl olsa bu olacak. Ebelerin, senin, benim asılmam mukadder. Bu canların kurban olmasına dayanılmaz. En iyisi ben sizden ayrılıyım. Siz benim ayrılığuma dayanın. Yalnız bana hemen tülü bir kürk hazırlayın, demiş.

Kürk derhal hazırlanır. Bir çantanın içine konur. İçine ayrıca yiyecek de koymayı unutmazlar. Sünnet günü gelip, çatınca; çocuk çantayı alıp arkadaşlarıyla oynamak bahanesiyle, yola çıkar. Deniz kenarına varınca, oynamağa başlarlar. Çocuk tam zamanını kestirince, eline büyük bir taş alır ve denize atar. Taş «Cum!» diye denize düşünce çocuklar: «Şehzade düştü!» diye bağrışmaya başlamışlar. Kara haber vakit geçmeden saraya ulaşır. Sarayda bir telâştür başlamış. Dalgaçlar getirtilip denize daldırılmışlar. Fakat nafile. Denizin her tarafını karış karış aramışlarsa da bulamamışlar. Ağlaşıp, günlerce yas tutarlar.

Gelelim kıza: Kız denize taşı atar atmaz, tülü elbisesini üzerine giymiş. ormahlara arasına doğru yola çıkmış. Şehir dışındaki ormanlığa, oradan da başka ormanlara karışmış. Ormanda hayvanlarla arkadaş olmuş.

yinmiş. Onlardan önce düğün mahalline varmış. Bir sandalyeye kurulup, Bey oğlunu beklemeye başlamış. Biraz sonra da Bey oğlu gelmiş. Gösterilen yerlere oturmuşlar. Kahveler içilirken Bey oğlu etrafa göz gezdirmeğe başlamış ki, gözüne birden, sandalye üstünde oturan kız ilişmiş. O kadar güzelmiş ki, Bey oğlunu yakmış kavurmuş. Da yanamayıp gidip kim olduğunu sormuş. Kız da gülümsüyerek cevap vermiş:

— Takım kıranlar mahallesindenim. Yakında gideceğim. İsterseniz bugün akşam bize buyrun da konuşalım. demiş.

O gün eve dönmüşler. Kız onlardan önce eve dönmüş ve eski elbisesini giymiş. Bey oğlu anasına gelip:

— Anacığım, anacığım. Düğünde öyle güzel bir kız gördüm ki, ondaki güzellik dünyada yok. «Akşam gel de konuşalım.» dedi. Takım kıranlar mahallesindenmiş demiş.

Akşam olur. Takım kıranlar mahallesi solumur. Fakat bir türlü bulunamaz.

İkinci gün, düğüne gitmek için Bey oğlunun arkadaşları yanına gelirler. Bey oğlu yine gitmek istemez. O kadar ısrar ederler ki... Öfkelenir elindeki altın saati yere atar. Saat yere düşünce parçalanır. Yola çıkarlar. Kız onlardan önce düğün yerine gelir, aynı sandalyeye oturur. Sonra da Bey oğlu ve arkadaşları gelirler. Bakarlar ki kız yine aynı yerde oturur. Bey oğlu şaşkın şaşkın kızın yanına gelip:

— Affedersiniz, akşam sizi bulamadım, deyince kız:

— Hıh demiş. O!.. Biz takım kıranlar mahallesinden ayrılalı çok oldu, Biz artık saat kıranlar mahallesindeyiz. İsterseniz akşam buyruverin, konuşuruz demiş.

Bu sırada Bey oğlunun anası da kızın yanına gelir:

— Kızım ne olur; bir de bizim eve siz buyruverin. Oğlum senin için yanıp tutuyor. demiş. Kız ise:

— Hanım Teyze ben saat kıranlar mahallesindeyim. akşam buyurursunuz da konuşuruz. Yakında oradan da ayrılacağım. demiş.

Eve dönerler. Kız onlardan önce eve gelmiştir. Akşam tekrar tellâllar çağırılır. Ne yazık ki saat kıranlar mahallesi denen bir mahalle bulunmaz.

Son düğün günü arkadaşları tekrar gelip Bey oğlunu düğüne götürmek için ısrar ederler. Bey oğlu öfkelenerek cebindeki siğara tabakasını yere fırlatır. Tabaka kırılır.

Hareket ederler. Düğün yerine varınca bakarlar ki kız yine aynı yerde oturuyor. Kızın yanına Bey oğlu varıp:

— Dün seni çok arattım. Bir türlü saat kıranlar mahallesini bulamadım, diye serzenişte bulunur. Kız ise:

— O!.. Efendim biz, saat kıranlar mahallesini terkettik. Ben şimdi tabaka kıranlar mahallesinde oturuyorum. Arzu ederseniz akşam buyurabilirsiniz. Yarın sabah gideceğim, demiş. Bu sırada Beyoğlunun anası tekrar gelir:

— Ah kızım yapma!.. Ne olur. Bugün bize buyurun. Oğlum seni çok istiyor.

— Sağ ol Hanım Teyze, Zahmet olmasın. siz bize buyurun. Tabaka kıranlar mahallesi diye ararsınız. diye cevap vermiş.

Düğün biter. Herkes evine döner. Kız onlardan önce eve döner.

Akşam olunca tabaka kıranlar mahallesi araştırılır. Yine bulunamaz. Ne tabaka kıranlar mahallesi var, ne de kız...

Oğlan tekrar Tülü'süne dönmüş. «Tülü'm geldi. Tülü'm gitti» demeye başlamış. Akşam sabah Tülü'nün odasına yemekler konurmuş. Biraz sonra bakarlar ki yemekler yenmiş. Tabaklar yıkayıp silinmiş. Bir gün böyle, iki gün böyle derken oğlan artık sabırsızlanır. Gider bir kocakarıya. Olanları olduğu gibi anlatır. Koca karı:

— Oğlum sen onu, takip et der.

Odaya yemek konunca Bey oğlu da Tülü'nün ne yapacağını anahtar deliğinden seyreder. Kimsenin olmadığını kestiren Tülü de üzerindeki kürkü atar. Bütün güzelliği ile bir kız ortaya çıkar. Yemekleri yer, tabakları yıkayıp siler. Tam giyineceği sırada Bey oğlu kapıyı açıp, kız «Sen miydin O» diyerek kucaklar, Kız da:

— Benim. der. Kız başından geçenleri olduğu gibi anlatır. Oğlan:

— Ya o düğünde oturan kız kim idi? der. Kız:

— Benim diye cevap verir.

Tekrar kucaklaşırlar. Kırk gün kırk gece düğün yapıp evlenirler. Düğün bittikten sonra kız:

— Babamın yanına gidelim. Her şeyi ona, anlataım. bizi affetsin der.

Günlerden bir gün Pad'sahın huzuruna varırlar. Kız her şeyi, babasına anlatır. Babası da onları affeder. Ayrıca Padışah taşölenler vermiş. şenlikler yaptırmış. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine.

1956 YILINDA

İKİŞER DAİRELİ

10
APARTMAN

İKİŞER KATLI

10
BAHÇELİ EV

aynca

875000 ₺

TÜRKİYE \$ BANKASI

paranız... istikbalinizin emniyeti

YIL SONUNDA

10

BAHÇELİ EV

Ayrıca

1500 Hesap sahibine

150.000

Lira

Para ikramiyesi

AKBANK

Hesabınızdaki her 150 liraya ayrı bir kur'a numarası verilir.

Senelik abonesi

300, altı aylık

abonesi 150

kurustur.

Yurd dışı senelik

abone 2 dolardır.

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARIAdres deęiřtirmeler
hiçbir şart ve ücretle
tâbi değildir.Basılmıyan yazılar
talep vukuunda
iade edilirdir.Dizgi ve Baskı:
EKİCİGİL MATBAASI

Adres: Yeşildere, Sultanmektobi Sokak, No. 17, İstanbul

«Türk Folklor (Halkbilgisi) Dergisi'nin neşriyat organıdır.»